

Tyresö kommun
Stadsbyggnadsförvaltningen
Göran Bardun, kommunekolog
08-5782 93 51, goran.bardun@tyreso.se

TJÄNSTESKRIVELSE

2016-01-13

1 (10)

Diarienummer

2015KSM0986.420

Miljö- och samhällsbyggnadsutskottet

Åtgärdsprogram för Tyresån och Kalvfjärden 2016-2021

Förslag till beslut

Stadsbyggnadsförvaltningens och VA- och renhållningsavdelningens förslag till miljö- och samhällsbyggnadsutskottet

- Stadsbyggnadsförvaltningens och VA- och renhållningsavdelningens skrivelse antas som miljö- och samhällsbyggnadsutskottets svar på remiss från Tyresåns vattenvårdsförbund över förslag till åtgärdsprogram för verksamhetsåren 2016-2021.

Stadsbyggnadsförvaltningen, VA- och renhållningsavdelningen

Sara Kopparberg
Stadsbyggnadschef

Bertil Eriksson
VA- och renhållningschef

Sammanfattning

Tyresåns vattenvårdsförbund har tagit fram ett förslag till åtgärdsprogram för Tyresån och Kalvfjärden 2016-2021. Medlemskommuner är förutom Tyresö: Huddinge, Botkyrka, Nacka och Haninge samt Stockholms stad. Programmet är en fördjupning och en komplettering till Vattenmyndighetens åtgärdsprogram för samma område. Programmet som förbundet tagit fram fokuserar även på mindre men betydelsefulla sjöar med åtgärdsbehov som är för små för att räknas som vattenförekomst enligt vattendirektivet. Åtgärdsprogrammet tar även upp åtgärder för friluftslivet.

Avrinningsområdet Tyresån är tätbefolkat och sjörikt, en stor befolkningsökning väntas i kommunerna i och med att bostadsutvecklingen är stark i regionen. För Tyresös del föreslås i programmet byggnation av en större dagvattendamm, fortsatt uppkoppling av enskilda avlopp till kommunalt VA-nät och ett par nya tätortsnära naturreservat är några exempel på kommunens föreslagna åtgärder.

Stora insatser har hittills lagts ned i arbetet med att behålla och förbättra sjöarnas och vattendragens vattenkvalitéer inom Tyresån. För de kommande åtgärdsperioderna är det, med en kraftigt växande befolkning, en grannliga uppgift att inte bara vidmakthålla utan också förbättra sjöarnas vattenkvalitet så att de kan uppnå god ekologisk och kemisk status till 2027.

Upptagna åtgärder för innevarande period fram till år 2021 är en god början, men med planerad samhällsutveckling kommer ytterligare stora ansträngningar att krävas av åtgärder i bebyggelsenära delar såväl som i sjönära lägen inom medlemskommunerna.

Beskrivning av ärendet

Tyresåns vattenvårdsförbund har tagit fram ett förslag till åtgärdsprogram för Tyresån och Kalvfjärden 2016-2021 som skickats ut på remiss till medlemskommunerna och Stockholm vatten AB. Medlemskommuner förutom Tyresö är: Huddinge, Botkyrka, Nacka och Haninge samt Stockholms stad.

Åtgärdsprogrammet är en fördjupning och en komplettering till Vattenmyndighetens åtgärdsprogram för samma avrinningsområde. Det lokala förslaget till program som förbundet tagit fram fokuserar även på mindre men betydelsefulla sjöar med åtgärdsbehov som är för små för att räknas som vattenförekomst enligt vattendirektivet. Åtgärdsprogrammet tar även upp åtgärder för friluftslivet.

1.Syftet med åtgärdsprogrammet

Programmet tar upp behovet av åtgärder i sjösystemet under de kommande sex åren utifrån parametrarna övergödning, långlivade miljögifter, biologisk mångfald, översvämningrisker och det rörliga friluftslivet. Prioriteringar och avvägningar mellan olika behov är programmets fokus.

2.Tyresåns avrinningsområde – tätbefolkat och sjörikt

Tyresån är ett tätbefolkat avrinningsområde med en befolkningstäthet nära 1 000 personer per km², nära dubbelt så tätbefolkat som Nederländerna, en av världens mest tätbefolkade stater. Befolkningstätheten väntas öka kraftigt under de närmaste tio åren inom tillrinningsområdet, vilket ger betydande, mycket stora utmaningar för att behålla nuvarande måttliga vattenstatus. Målsättningen är dock att till år 2027 nå god status vad gäller ekologisk såväl som kemisk status inom avrinningsområdets samtliga sjöar.

Sjösystemet består av ett drygt trettiotal sjöar av varierande areal, varav tre av dem är vattenförekomster, det vill säga har en sjöareal >1 km² enligt Vattendirektivet. Bland Tyresåns sjöar finns både skogssjöar så väl som slättsjöar. En del av sjöarna och omgivande landområden har historiskt sänkts och det finns ett flertal dämmen i systemet.

Sjöarna används till en mängd olika friluftaktiviteter, allt från fiske och bad till kanotning och långfärdsskridskoåkning. En tredjedel av sjösystemets areal är naturreservat eller nationalpark och det finns flera områden som är utsedda till Natura 2000-områden, då områdena hyser skyddsvärda arter eller naturtyper i ett europeiskt perspektiv.

Ett påverkat sjösystem

Andelen hårdgjorda ytor ökar

Andelen hårdgjorda ytor ökar inom sjösystemet, fler bostäder och verksamheter ger större andel hårdgjord yta – betong, asfalt eller tak. Hög andel hårdgjord markyta ger högre och snabbare avrinning av vatten och med det större mängder av gödande näringsämnen, tungmetaller och organiska, långlivade ämnen som är skadliga för miljön.

Kvarvarande enskilda avlopp påverkar sjöarna negativt

Kommunerna gör nya detaljplaner för merparten av kvarvarande före detta fritidshusområdena och ansluter avlopp till kommunalt nät alternativt ser till att avlopp uppgraderas till modern standard.

Fysisk påverkan på vattnen

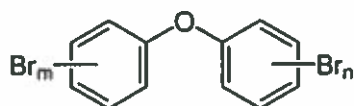
Dämmen har tidigare byggts för att ta tillvara vattendragen för kraftproduktion eller reglering av vattendragen, i dag är dessa vandringshinder en viktig anledning varför sjöarna ges låg statusklassning. Flera av sjöarna har historiskt sett sänkts för att ge mer jordbruksmark till en ökande befolkning, vattendrag har rätats ut och våtmarker har dikats ut. Några av sjöarna i Huddinge och Stockholm har också dränerats på delar av sina tillrinningsområden, varför sjöarna har getts sämre vattenomsättning och de har växt igen snabbare.

Klimatförändringarna ger ökad risk för översvämningar

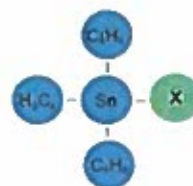
Extrema vädersituationer väntar framöver i och med klimatförändringen och det finns mer låglänta delar i systemet som har högre risk för översvämning, skred och ras. Extremregnen väntas öka med 20 % de närmaste 80 åren, samtidigt som medianflödet i ån beräknas minska med motsvarande 20 % under århundradet.

Nya grupper av miljögifter sprids via våra konsumtionsmönster

Nya, svårnedbrytbara ämnen hittas i Tyresån. Det gäller ämnesgrupper som polybromerade difenyletrar (PBDE). Dessa ämnen har en koppling till flamskyddsmedel, elektronik och en del möbler. Tributyltenn är ett annat ämne som har använts till båtbottnfärger och som finns över gränsvärdena i Drevviken.

Grundform för PBDE (209 olika varianter, kongener med varierande antal bromatomer)

TBT, Sn är tenn och x kan t.ex. vara väte.

Försurningen av mark och vatten var tidigare ett problem

Den sista skogssjön som kalkades i systemet var Trehörningen i Huddinge 2008. Avslutade kalkningsprogram för skogssjöar beror främst på en minskad användning av svavelhaltig eldningsolja i samhället.

Vattenförekomster och övriga prioriterade sjöar

Orlängen (Huddinge), Magelungen (Huddinge-Stockholm) och Drevviken (Stockholm-Huddinge-Tyresö-Haninge) är sjösystemets vattenförekomster enligt Europeiska unionens vattendirektiv. Trehörningen-Sjödalen (Huddinge), Kvarnsjön-Lissma (Huddinge), Övre Rudan (Haninge), Bylsjön (Haninge), Långsjön (Tyresö-Haninge) är övriga prioriterade sjöarna samt Kalvfjärden och Ällmorafjärden (Tyresö).

3. Tyresås vattenvårdsförbund

Samarbetet om sjösystemets vatten startade 1993, då som ett vattenvårdssamarbete. Det togs fram ett gediget utredningsmaterial, bland annat den omfattande rapporten "Tyresån – från Paradiset till Slottet". Den första åtgärdsplanen kom 1996, "Tyresån – mål och åtgärder". Merparten av de åtgärder som var med i den första planen från 1996 är sedan länge utförda.

År 2008 bildade de sex samarbetande kommunerna ett vattenvårdsförbund för arbetet med vattendraget. Vattenvårdsarbetet bedrivs inom områdena information, undersökningar av vattenmiljöerna och åtgärdsförslag.

4.Mål för förbundets arbete

Förbundet har en övergripande målsättning att ”Tyresåns höga naturvärden ska bevaras och utvecklas även med en ökande befolkning och verksamhet inom avrinningsområdet”. Det finns också ett antal delmål som beskrivs i remissförslaget.

5.Vattenförvaltningen

Sverige har förbundit sig att inom ramen för Europeiska unionens ramdirektiv för vatten att nå god ekologisk och kemisk status i alla vatten. Arbetet med den innevarande, andra sexårscykeln 2009-2015 avslutades 22 december 2015 och målsättningen var att god vattenstatus skulle vara uppnådd. Stora åtgärdsbehov kvarstår i många vatten varför tidsundantag kan göras till senast december 2027.

Miljö kvalitetsnormer, MKN

För alla vattenförekomster har Vattenmyndigheten beslutat om miljö kvalitetsnormer (MKN). Dessa normer som är mål eller gränsvärden ska nås till ett visst angivet år. Tyresån har getts tidsundantag då det bedömts som tekniskt omöjligt att nå målen senast utgången av 2015. Undantag har getts till 2021 för vissa vatten och till andra 2027.

God ekologisk status ska nås senast år 2021 i Tyresåns sjöarna och vattendragen i systemet. För kustvattnen gäller år 2027. Inom sjösystemets del i Tyresö håller Drevviken och Kalvfjärden måttlig ekologisk status och de centrala vattendragen från Gudö å till utloppen håller otillfredsställande ekologisk status. Detta framför allt på grund av Tyresåns vandringshinder för fisk och andra organismer.

Övergödning

För fosfor, som är det begränsande gödningsämnet för sjöar, har hela Tyresåns sjösystem ett beting om en reduktion av 1,8 ton fosfor per år. Åtgärder som kan reducera fosfor är främst fler dagvattendammar, anslutning av enskilda avlopp till kommunalt spillvattennät men även anläggande av övriga våtmarker, skydds zoner för åkermark nära vattendrag samt strukturkalkning är betydande åtgärder.

6.Föreslagna prioriteringar för åtgärdsarbetet 2016-2021

Minska övergödningen, fem sjöar prioriteras

Sjöarna Trehörningen, Ormlången, Magelungen, Drevviken och Långsjön prioriteras. Dessa sjöar är mest påverkade av övergödning och påverkar nedströms liggande sjöar. Läckage från sediment från gamla reningsverk och dagvatten är de främsta källorna av fosfor i dessa sjöar och som ger hög påverkan.

Åtgärder i ledningsnätet

Arbetet med att åtgärda felkopplingar mellan spill- och dagvattennäten ska prioriteras.

Åtgärder för enskilda avlopp

Utbyggnaden av kommunalt VA-nät i omvandlingsområden ska fortsätta enligt de kommunala planerna så mycket som möjligt. De bebyggelseområden som ligger för långt från VA-nät och inte kan anslutas inom rimlig tid, där är det tillsynsmyndigheternas uppgift att se till att befintliga avlopp håller bästa möjliga standard.

Fler dagvattenåtgärder tidigt i kommunplaneringen

Dagvattenåtgärder behöver planeras på jämbördig nivå som annan kommunal service som cykelbanor, parkområden och hållbar kollektivtrafik. Teknikutvecklingen inom området går mycket snabbt och kommunerna behöver resurser för att arbeta med frågan mer och systematiskt.

Uppföljning av näringsfattiga sjöar

Övervakningen av de näringsfattiga sjöarnas status behöver följas upp och utvärderas. Flera bebyggelseområden nära några av dessa sjöar har avlopp som påverkar.

Minska påverkan från miljögifter

Genom åtgärder för att rena dagvattnet innan det når sjöarna och vattendragen så minskas även belastningen av tungmetaller och organiska miljögifter. Genom ökad tillsyn av olika verksamheter och ökad information till verksamhetsutövare

och kommuninvånare kan minskad påverkan på sjösystemet förhoppningsvis uppnås även fortsättningsvis.

Anpassning till ett förändrat klimat

De pågående klimatförändringarna ger ökade regnmängder och mer frekventa skyfall. Kommunerna måste därför planera all dagvattenhantering efter dessa förändrade förutsättningar. Fördrojande åtgärder i stadslandskapet ger lägre sannolikhet för stora översvämningar och ger bättre vattenkvalitet i sjöarna. Grönstrukturens kvalitet och omfattning i tätorten är också avgörande för att kommunerna ska lyckas i detta arbete.

Återskapande av naturliga vatten, ta bort vandringshinder

De viktigaste åtgärderna är att ta bort vandringshinder så fort som det är möjligt vid Follbrinksströmmen, alternativt vid Uddby respektive vid Nyfors. Detta för att kunna klassa vattenförekomsten vattendraget Tyresån att ha god ekologisk status och ge vattendraget ett naturligt tillstånd.

Underlätta för friluftslivet

Tyresån – kanotled

Kanotleden från Drevviken och ut till Kalvfjärden är mycket populär och angränsande kommuner ska även under kommande åtgärdsperiod se till att leden är farbar.

Badbara badplatser- tillgängliggöra stränder

Vissa år tillväxer vattenväxterna extra mycket i sjöarna på grund av större siktdjup, lägre vattenstånd och hög medeltemperatur. Ett gott tecken för sjöarnas liv, men för friluftslivet kanske mer besvärande. Tät strandvegetation har stort värde för växt- och djurlivet. En väl avvägd decimering av vattenväxter i områden för bad och kanotleder samt vid strandpromenader ger ett varierande strandnära landskap som är förenligt med bibehållande av många värdefulla miljöer för växt- och djurlivet.

7.Åtgärder för direkt bidrag till god vattenstatus

Planerade åtgärder för minskad övergödning – Tyresö kommun

2015-2016	Ombyggnad Vassvägens pumpstation.
2016-2021	Åtgärder för att koppla om dag- och dräneringsvatten från spillvattennät.
2016	Dagvattendamm, Prästängen.
2016-2020	150 enskilda avlopp ansluts till kommunalt VA, Tyresån.
2016-2021	300 enskilda avlopp ansluts till kommunalt VA, Kalvfjärden.

Föreslagna åtgärder för naturliga sjöar och vattendrag – Tyresö kommun

Skapa vandringsfria vattenvägar för fisk i Follbrinksströmmen, i bäck från Grändalssjön samt i bäck från Barnsjön.

Återskapa våtmarker och anlägga groddjursdammar, Albysjöns tillrinningsområde.

Utökning av blå bård vid strandkant genom ökat bete, Albysjöns tillrinningsområde.

8.Övriga åtgärder

Åtgärder för friluftslivet

Drevviken - Vattenväxtlighet klipps för att behålla öppna vattenvägar.

Gudö å - Gång- och cykelbro anläggs (tillsammans med Haninge).

Barnsjön - Upprustning av badplats.

Albysjön - Åtgärder i Alby naturreservat – plattform för fågelskådning, naturstig, bro över Rundmarsviken.

Skydda natur

Barnsjön, Tyresö-Flaten – Nytt naturreservat vid Gammelström-Barnsjön.

Kunskapsspridning och samverkan

Fortsatt arbete inom vattenvårdsförbundet med spridning av information via hemsida och informationsmaterial.

Stadsbyggnadsförvaltningens och VA- och renhållningsavdelningens gemensamma synpunkter över förslaget till nytt åtgärdsprogram för Tyresån 2016-2021

Vattenvårdsförbundets arbetsgrupp, med företrädande tjänstemän för kommunerna samt Stockholm Vatten AB har deltagit i arbetet med att ta fram förslaget till nytt åtgärdsprogram för perioden 2016-2021, vilket i stort åter speglar de gemensamma synpunkterna på programmet.

Stora insatser har hittills lagts ned i arbetet med att behålla och förbättra sjöarnas och vattendragens vattenkvalitéer inom Tyresån. För de kommande åtgärdsperioderna är det, med en kraftigt växande befolkning, en grannliga uppgift att inte bara vidmakthålla utan också förbättra sjöarnas vattenkvalitet så att de kan uppnå god ekologisk och kemisk status till 2027.

Upptagna åtgärder för innevarande period fram till år 2021 är en god början, men med planerad samhällsutveckling kommer ytterligare ansträngningar att krävas av åtgärder i bebyggelsenära delar såväl som i sjönära lägen inom de ingående kommunerna.
